

XVI KESKUSTELUNTUTKIMUKSEN PÄIVÄT

16.–17.2.2017, Jyväskylän yliopisto

Abstraktit

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

XVI Keskusteluntutkimuksen päivät järjestetään Jyväskylän yliopistossa 16.–17.2.2017. Päivien teemana on *Soveltava keskusteluntutkimus*, jonka myötä kannustamme osallistujia pohtimaan, mitä soveltava keskusteluntutkimus oman tutkimuksen valossa tarkoittaa.

Päivien pääpuheenvuoron pitää sosiaalisen vuorovaikutuksen professori **Elizabeth Stokoe** Loughborough'n yliopistosta. Sen lisäksi ohjelma sisältää yksittäisiä esitelmiä ja paneelikeskustelun aiheena *Soveltavan keskusteluntutkimuksen kontekstit, mahdollisuudet ja rajat*. Esitelmien abstraktit on koottu alle esiintymisjärjestyksessä. Tarkempi aikataulu löytyy päivien nettisivuilta.

Keskusteluntutkimuksen päiviä tukevat Jyväskylän yliopiston [Kieli- ja viestintätieteiden laitos](#), [Soveltavan kielentutkimuksen keskus](#) (SOLKI) ja [Kasvatustieteiden laitos](#).

Toivomme puheenvuorojen herättävän vilkasta keskustelua keskusteluntutkimuksen sovellettavuudesta erilaisissa toimintaympäristöissä. Lämpimästi tervetuloa Jyväskylään!

Järjestelytoimikunta:

Leila Kääntä
Tuire Oittinen (siht.)
Riikka Nissi
Arja Piirainen-Marsh
Tanja Vehkakoski
Petteri Laihonen
Teppo Jakonen
Kreetta Niemi

Torstai 16.2.

Plenaari (9.15—10.15)

Why we need to talk about talk

Prof. Elizabeth Stokoe, Loughborough University

In this lecture, I will describe my work in conversation analysis, and my research on the science of interaction across different settings. I will show how conversation analysts identify interactional practices that change the outcomes of encounters. I will explain how my research underpins the development of the Conversation Analytic Role-play Method, a research-based training method that challenges the assumptions of traditional communication training, role-play and simulation. Overall, I will show that and how many of the things we think we know about talk are stereotypes rather than evidence-based; how caricatures can damage institutional practices, and so why we need to talk about talk!

Sessio 1 (10.45—12.25)

Displaying epistemic stance and its level of certainty in small group interactions

Mika Simonen & Ilkka Arminen, Helsingin yliopisto

Summary

Our study of knowledge practices addresses participants' displays of their epistemic stance and the shows of their level of certainty. We show that already before answering participants may display both epistemic stance and its certainty so that these both aspects are consequential for the emerging interactional patterns in a small group.

Abstract

Garfinkel's studies on the "world known in common" did not only articulate "knowing together" but also multifaceted aspects of how members know whatever they know about their intersubjective knowledges. Our study of knowledge practices addresses participants situated work in displaying not only their epistemic stance, that is, the displays of knowing more or less than recipients, but also the shows of their level of certainty. The data consists of 24 hours of video-tapes of two classrooms, where altogether 51 students as three-person groups answer to online questions. Each group had a desktop computer assigned to answer to group work questions and a video camera recording their interactions. Participants' knowledge was distributed unevenly making relevant joint effort from the group. In this presentation, we investigate the very moments three-person groups have just noticed a new question and display their stances. We apply multimodal EM/CA methodology in the study of displays of epistemic stance, and address facial expressions, vocalizations, gazes and bodily movements. This onset of a question reception appears to form a pre to the answering practices. Each group member may make a display which indexes his or her epistemic stance and its certainty, which act as resources for the group's negotiation of their answer. With the help of mutual monitoring – preceding the initiation of answer – participants set up to organize their group according to the stances displayed at the very moment of the question reception. The displays at the onset are sequentially organized, often affective, and may work as placeholders for building participation framework, in which the epistemic stances displayed become procedurally consequential for organizing their situated group work practices and distributing tasks within it. We aim at showing that already before answering participants may display both epistemic stance and its certainty so that these both aspects are consequential for the emerging interactional patterns in a small group.

*Practices and perceptions of colleague support in the staff break room:
Promoting well-being at the workplace*

Maarit Siromaa & Marika Helisten, Oulun yliopisto

This paper examines recurrent situated verbal and embodied practices as central elements in building rapport in the staff break room. Specifically, we identify and explicate some of the actions through which colleagues show solidarity and provide and receive support in the break room, for instance, entering and exiting the room while taking into account the ongoing interaction; collaboratively negotiating the time spent there; sharing aspects of work and personal life; and evoking a shared history. In examining video recordings of naturally-occurring Finnish break room interactions, we draw on the current conversation-analytic tradition that considers interaction beyond language to include bodily-visual resources of communication (e.g. gaze, gestures, and the movement and direction of the body). In our analysis we then proceed to examine the ethnographic materials collected at these sites of employment, relating them to the findings of the microanalysis of breakroom interaction. Implementing a research strategy that combines conversation-analytic micro-analysis of workplace interactions and an in-depth analysis of ethnographic observations, interviews and questionnaires to the workers, the paper investigates the kinds of supportive practices that actually take place and how workers perceive such activities and their effect on the organizational climate in the breakroom. The findings of this study may be implemented in the promotion of supportive practices at the workplace. After all, studies show that colleague support at the workplace is tied in with not only work-related well-being, job satisfaction and the perception of work-related stress but also to work motivation and organizational commitment.

Body torque as a practice for structuring multiactivity situations

Antti Kamunen, Oulun yliopisto

Body torque, i.e. “divergent orientations of the body sectors above and below the neck and waist, respectively“, is an embodied feature of interaction with a “capacity to display engagement with multiple courses of action and interactional involvements” (Schegloff 1998: 536). In previous research, body torque has been studied in contexts of specific settings and activities, such as doctor-patient interaction (Ruusuvuori 2001), playing video games (Mondada 2012), and student-teacher tutoring (Belhiah 2009), but since Schegloff’s 1998 paper, there has been no other systematic sequential research focusing on the phenomenon itself. By building on earlier research, this paper approaches the practice through the method of multimodal conversation analysis. The paper provides a systematic sequential study on *when* – in relation to the participants’ involvement in multiple activities – body torque is initiated and released, and *how* the relevance of the suspended activity is maintained during the torqued position. Through these observations, and also paying attention to the halting and resumption of the other (bodily) activities, the paper also investigates how body torque and involvement in multiple parallel activities are organised between participants in a conversation. The data – collected in Finland and in the UK – come from a wide array of videoed naturally-occurring interactions in both domestic and institutional settings.

References:

- Belhiah, H. 2009. Tutoring as an embodied activity: How speech, gaze and body orientation are coordinated to conduct ESL tutorial business. *Journal of Pragmatics* 41: 829—841.
- Mondada, L. 2012. Coordinating action and talk-in-interaction in and out of video games. In Ayass, R. and Gerhardt, C. (eds.) *The Appropriation of Media in Everyday Life*. Amsterdam: Benjamins. 231—270.
- Ruusuvuori, J. 2001. Looking means listening: coordinating displays of engagement in doctor—patient interaction. *Social Science and Medicine* 52: 1093—1108.
- Schegloff, E. A. 1998. Body torque. *Social Research* 65 (3): 535—596.

L1 as a Resource to Resolve Lexical and Terminological Problems in EMI Interaction

Derya Duran & Olcay Sert, Hacettepe University

In English as a medium of instruction (EMI) settings, lexical problems can emerge due to (1) gaps in vocabulary knowledge in an L2 and (2) lack of terminological knowledge related to the content. Although there is a substantial body of literature on how unknown vocabulary items are made understandable to learners in a variety of contexts such as CLIL (Dalton-Puffer, 2007; Morton, 2015; Kääntä et al., 2016) and ESL (Markee, 1995; Waring et al., 2013), there is no conversation analytic study conducted on the orientation to vocabulary and terminological problems in EMI. To fill this research gap, our paper aims at exploring how students employ bilingual resources to resolve such problems in order to close knowledge gaps. The data for this study consist of 30-hour video recordings of two content classes which were recorded for an academic term at an EMI university in Turkey. Employing conversation analysis, we show that although English is the ‘official classroom language’, students navigate classroom language norms by switching between L1 (Turkish) and L2 (English). With a focus on a collection of student-initiated code-switching (Üstünel & Seedhouse, 2005; Sert, 2015), we illustrate that students resort to L1 for lexical and terminological problems (1) by asking for an L1 equivalent, (2) in word search sequences, and (3) for formulating understandings. The subsequent teacher actions depict the institutional fingerprints of EMI in which the goal is not to teach L2 but the related content. Our findings also reveal the teacher’s divergent treatment of L1 initiations in task-oriented and in whole-classroom interaction modes both in terms of her language choice and the strategies she employs to resolve the problems. This presentation has implications for research on interactional repertoires in EMI and CLIL classrooms, and also feeds into the growing body of research on L1 use in EFL classrooms.

Sessio 2 (13.25–15.05)

Maahanmuuttajat osallisina arjessa ja yhteiskunnassa

Maria Frick, Sabine Grasz & Elina Palola, Oulun yliopisto
Saija Merke & Kristiina Teiss, Tampereen yliopisto

Esittelemme tutkimushanketta Kielet kohtaavat suomalaisessa arjessa (KIKOSA) ja pohdimme hankkeen mahdollisia yhteiskunnallisia sovelluksia. KIKOSA on 14 tutkijaa yhdistävä hanke, tutkitaan arkisia keskusteluja keskusteluanalyysin ja diskurssintutkimuksen keinoin. Keskustelujen osallistajat ovat erikielisiä Suomessa asuvia aikuisia ja lapsia. Hankkeessa kerätään laaja kokoelma erikielisiä kasvokkai keskusteluja ja pikaviestiketjuja, kuten WhatsApp- ja Facebook-keskusteluja.

Yhdistämällä keskusteluanalyysin ja diskurssintutkimuksen keinoja voimme havainnoida sekä sitä, miten kieltä käytetään, että sitä millaisia diskursseja aineistossa esiintyy. Tarkastelumme kohdistuu:

- a) Osallistumiseen arkikeskusteluissa
- b) Osallisuuden arjen päätöksenteossa
- c) Yhteiskunnalliseen osallisuuden liittyviin diskursseihin

Osallistuminen arkikeskusteluun perustuu yhtäältä keskustelun sekventiaaliseen etenemiseen ja sitä kautta keskustelun sisäänrakennettuihin normeihin. Tilanteiden analyysissä meitä kiinnostaa mm. se, mitkä sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset tekijät vaikuttavat osallistujien kielivalintoihin. Kenellä on oikeus ja mahdollisuus osallistua keskusteluun milläkin kielellä? Entä mikä vaikuttaa mahdollisiin ymmärtämisvaikeuksiin? Pohdimme myös sitä, mitä toimintaa vuorot kuljettavat, miten vuorot on muotoiltu ja miten toimintaan ja vuorojen muotoiluun suhtaudutaan. Tutkimme, onko löydettävissä keskustelijoiden noudattamia ns. piilonormeja, joita ei ole kirjoitettu mihinkään keskusteluoppaaseen ja jotka mahdollisesti vaikeuttavat keskustelijoiden yhteistä toimintaa.

Toisaalta osallistumisen tavat ja hetket kertovat myös kaikkien keskustelijoiden ottamista rooleista, jotka syntyvät itse vuorovaikutustilanteessa. Tarkastelemme keskustelijoiden osallisuutta arkisen päätöksenteon kannalta, jolloin keskeiseksi käsitteeksi nousee deonttinen asennoituminen: se, miten osallistajat ilmaisevat omaa ja toisten oikeutta päättää arkisen toiminnan kulusta.

Yksi tutkimuskohde ovat yhteiskunnalliseen osallisuuden liittyvät diskurssit. Diskurssit paljastavat asenteita, joita konkreettisella vuorovaikutustasolla toteutetaan. Hankkeen yhtenä tavoitteena onkin paljastaa käytänteitä, jotka mahdollistavat ja tukevat osallistumista ja osallisuutta. Tarkoitus on tehdä käytänteet näkyviksi kielen käyttäjille ja yhteiskunnallisille päättäjille niin, että tulokset auttaisivat selättämään puheyhteisön vuorovaikutuksellisia haasteita, ymmärtämään siinä vallitsevia asenteita ja lisäämään mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Päätöksenteon rakentuminen ja osallistumisen mahdollisuudet työterveysneuvottelussa

Hanna-Leena Ristimäki, Tampereen yliopisto

Johanna Ruusuvaori, Tampereen yliopisto

Pirjo Juvonen-Posti, Työterveyslaitos

Inka Koskela, Työterveyslaitos

Työterveysneuvottelu on keino tukea työssä jatkamista ja työhön paluuta tilanteessa, jossa työntekijän terveydentila on heikentynyt tai hänellä on mahdollisuus jatkaa työssään pitkän poissaolon jälkeen. Työterveysneuvottelussa sovitaan yhdessä työnantajan, työterveyshuollon ja työntekijän kanssa muun muassa työnkuvasta ja työajasta työhön palattaessa. Neuvottelun tuloksella on iso vaikutus työntekijän työuraan ja työssä pysymiseen. Silti työterveysneuvottelujen autenttisesta vuorovaikutuksesta, osallistumismahdollisuuksista sekä päätöksenteon dynamiikasta ei ole tieteellistä tutkimustietoa eikä työterveysneuvotteluille ole luotu selkeää toimintamallia. Väitöskirjatutkimuksessani tarkastelen tapaa, jolla päätökset syntyvät neuvottelun kuluessa sekä osallistujien mahdollisuuksia ja tapoja ottaa osaa päätösten tekemiseen. Työni on osa Työterveyslaitoksen ja Tampereen yliopiston konsortiohanketta (2015—2018), jossa tutkitaan, millaisena työssä pysymistä tukevana välineenä työterveysneuvottelu näyttäytyy.

Tutkimukseni tuottaa tietoa työterveysneuvottelun institutionaalisista rakenteista sekä sille ominaisista keskustelunpiirteistä, jotka voivat joko rajoittaa tai edesauttaa tasapuolisen päätöksenteon ja osallistumisen syntymistä. Tutkimuksen aineisto koostuu 11 videoidusta työterveysneuvottelusta. Metodi on keskusteluanalyysi.

Työterveysneuvottelun päätöksenteon käytänteitä ja jäsenyneyyyttä kuvaavia tutkimustuloksia hyödynnetään hankkeessa tuotettavassa digitaalisessa oppimisohjelmassa. Digitaalisen oppimisohjelman avulla työntekijä, työnantaja ja työterveyshuollon ammattilaiset saavat tietoa työhönpaluuprosesseja tukevista ratkaisuista. Tulokset tukevat erityisesti niin sanotun vuorovaikutussimulaation suunnittelua. Simulaation tavoitteena on edistää vuorovaikutustilanteiden ja –käytänteiden reflektiotaitoja sekä vahvistaa neuvottelijan yhteistoimintataitoja neuvottelutilanteessa.

Keskustelunalyysin ja myynnin tutkimuksen yhdistäminen asiakassuhteen tarkastelussa

Jarkko Niemi, Helsingin yliopisto

Timo Kaski, Haaga-Helia

Hanna Timonen, Aalto-yliopisto

Tarkastelemme hyvän suhteen ja tunnelman rakentamista yritysten välisessä kasvokkaisessa myyntivuorovaikutuksessa. Tutkimuksemme on monitieteinen: siinä yhdistyvät kauppatieteellinen myynnin tutkimus sekä keskustelunalyysi.

Tutkimuksessa on kolme osaa. Ensimmäisessä osassa haastattelimme myyjiä niistä keinoista, joilla he pyrkivät hyvään tunnelmaan ja asiakassuhteeseen. Vastauksissa nousivat esiin muun muassa etukäteisvalmistautuminen, pyrkimys välittömään lähestymistapaan ja sosiaalisen samankaltaisuuden osoittaminen. Toisessa, keskustelunalyysissä soveltavassa osassa analysoimme videoituja myyntitapaamisia. Keskeisimpiä toimintoja, joilla myyjät pyrkivät lisäämään läheisyyttä ja luomaan hyvää tunnelmaa, olivat samanmielisyyden osoitukset ja asiakkaan aloittaman toimintalinjan jatkaminen, pyrkimys osoittaa jaettuun tiedon alueita ja affiliaatiota ilmaisevien toisten tarinoiden kertominen. Tutkimuksen viimeisessä osassa haastattelimme myyjiä ja asiakkaita videointien jälkeen. Asiakkaat olivat tyytyväisimpiä tunnelmaan silloin, kun myyjän ja asiakkaan välille syntyi aitoa dialogia ja asiakas koki tullessaan sekä kuulluksi että ymmärretyksi. Heikointa tunnelmaa ennusti myyjän yksipuolinen monologi.

Tutkimuksemme perusteella asiakassuhteen rakentaminen ei nojaa myyjien koulutuksessa yleensä käytettyihin metodeihin (esim. innostuneen äänensävyn käyttäminen ja ennalta laadittujen kysymyslistojen läpikäyminen), vaan pikemminkin aitoon yhteistyöhön asiakkaan kanssa. Tutkimuksen tulokset siis haastavat myynnin tutkimuksen perinteistä käsitystä myyjän toiminnasta myyntitapaamisten aikana: myyjän tehokkain työkalu on lopulta asiakkaan kuuntelu ja sopivien vastausten tuottaminen, ei asiakasta ohjaavien toimintojen käyttö. Tutkimuksemme käytännön anti yrityksille liittyy tähän: asiakaskohtaamisia ei voida toteuttaa ennalta suunniteltuna rutiinina, vaan myyjällä täytyy olla mahdollisuus ja hänen tulee pystyä sopeutumaan asiakkaan tilanteeseen.

Keskustelunalyysin soveltaminen avaa uusia näkökulmia myynnin tutkimukseen ainakin kahdella eri tavalla: 1) Myyntitapaamisten videointi on alalla harvinaista ja uutta. Aiemmin ilmiötä on tarkasteltu lähinnä itsereflektioon perustuvien haastatteluiden tai kyselyiden kautta. 2) Vuorovaikutus nousee analyysin keskiöön. Tarkastelu ei rajoitu siihen, mitä myyjän tulisi tehdä, vaan huomioidaan sen, mitä tapahtuu myyjän ja asiakkaan vuorovaikutuksessa. Soveltamisen haasteena on keskustelunalyysin metodilla hankitun tiedon yhdistäminen myynnin tutkimuksen kieleen ja käsitteistöön, jotta uuden tiedon merkitystä voidaan tarkastella suhteessa aikaisempaan ymmärrykseen. Uuden laadullisen analyysimenetelmän tuominen pääasiassa kvantitatiiviseen perinteeseen nojaaviin markkinoinnin julkaisuihin vaatii kaikkienensa pohjastamista ja tarkkoja perusteluita.

Osallistuva tutkija – tutkiva osallistuja?

Tiina Keisanen & Annamari Martinviita, Oulun yliopisto
Samu Pehkonen, Tampereen yliopisto
Mirka Rauniomaa, Helsingin yliopisto
Maritta Riekkö & Pauliina Siitonen, Oulun yliopisto

Esitelmämme johdattelee yleisön yhdelle tutkimuksessamme esiin tulleelle sivupolulle: nostamme yhdessä pohdittavaksi keskusteluntutkijan mahdollisia rooleja perustutkimuksen tekijänä, osallistuvana havainnoijana ja tutkimuksen aktiivisena soveltajana. Toimimme tutkijoina HANS-hankkeessa, jossa käytetään lähestymistapoina sekä keskusteluanalyysiä että neksusanalyysiä. Hankkeen keskusteluanalyytikot ovat aiemmissa tutkimuksissaan tarkastelleet lähinnä valmiiksi kerättyjä aineistoja. Hankkeen neksusanalyytikoiden tinkimättömän etnografinen, muutokseen tähtäävä tutkimusote on kuitenkin saanut aikaan sen, että me hankkeen tutkijat olemme alkaneet reflektoida omia tutkijanroolejamme. Koska tutkimuskohteemme eli sosiaalinen toiminta luontoympäristöissä edellyttää usein luontoilijoiden mukana liikkuvaa kameraa, teemme parhaillaan päätöksiä siitä, missä määrin osallistumme tilanteisiin, joita kuvaamme, sekä siitä, millä tavoin analysoimme tallenteita, joissa itsekin esiinnyimme (esimerkiksi kameran liikkeen ja kuvauskulman kautta).

Esitelmässä tarkastelemme yhtäältä rooleja, joihin tutkija voi asettua aineistonkeruun aikana. Olemme keränneet aineistoa karkeasti jaoteltuna tilanteista, joissa 1) tutkija ei ole mukana lainkaan, 2) tutkija kuvaa meneillään olevaa toimintaa kameran takaa, 3) tutkija edellisen lisäksi osallistuu vuorovaikutukseen ja 4) tutkija on asettanut kameran kuvaamaan tilannetta ja osallistuu itse meneillään olevaan toimintaan. Olemme kiinnostuneita hetkistä, joissa tilanteeseen eri tavoin osallistuvien roolit elävät: esimerkiksi tutkija kääntämällä kameran pois toiminnasta osoittaa osallistujana tulkinneensa toiminnan päättyneeksi. Tällaiset hetket ohjaavat meitä pohtimaan valintoja, joita tutkijoina joudumme väistämättä tekemään, sekä jatkossa kehittämään aineiston-keruukäytäntöitä.

Toisaalta tarkastelemme erilaisia tapoja esittää ja analysoida taltioitua aineistoa. Tutkimusaineistomme koostuu tyypillisesti tilanteista, joihin meillä on pääsy kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kompetentteina jäseninä. Niinpä pystymme analysoimaan ilman erityistietämystä myös niitä tallenteita, joita emme ole kuvanneet itse. Tällaisten tallenteiden lisäksi meillä on kuitenkin yhä enemmän videotaltioitua aineistoa tilanteista, joissa olemme itse mukana jollain tavoin. Tällöin perinteisen keskusteluanalyttisen tarkastelun rinnalle avautuu mahdollisuus autoetnografiseen lähestymistapaan. Tavoitteenamme on tunnistaa sellaisia tilanteita, joissa voisimme hyödyntää autoetnografista tietoa tarkasteltavasta toiminnasta, sekä pohtia mahdollisuutta liittää tällaista tietoa analyysiin.

Sessio 3 (15.35—17.15)

Potilaan keinot tulla mukaan keskusteluun lääkärinkierrolla

Inkeri Lehtimaja & Salla Kurhila, Helsingin yliopisto

Potilaslähtöisyys on jo pitkään ollut tavoiteltavana periaatteena potilaan ja lääketieteen ammattilaisten kohtaamisissa (esim. Koikkalainen & Rauhala 2013). Potilaan kokemus kuulluksi tulemisesta ja huomioonottamisesta perustuu pitkälti siihen, miten vuorovaikutus hänen ja lääketieteen ammattilaisten välillä onnistuu. Suomalaisessa kontekstissa potilaan roolia vuorovaikutuksessa on pohdittu erityisesti kahdenvälisissä tilanteissa medikaalisen asiantuntijan ja potilaan välillä (esim. Peräkylä, Ruusuvoori & Lindfors 2007). Oma tutkimuksemme keskittyy vähemmän tutkittuun, monenkeskiseen tilanteeseen: sairaalan lääkärinkiertoihin (yhteensä noin 3 tuntia videoaineistoa).

Lääkärinkierrot ovat vuorovaikutuksen kannalta haastavia tilanteita: osapuolilla on osin erityyppistä tietoa potilaasta ja erilaisia vastuualueita potilaan hoitoon liittyen. Lääkärien ja hoitajien on varmistettava, että he jakavat kaiken potilaaseen liittyvän relevantin tiedon. Potilaan kannalta lääkärinkierro on tilaisuus saada ja kertoa tietoa tilastaan, mutta myös hänen ainoa mahdollisuutensa keskustella lääkärin kanssa. Kierroja on kuitenkin kritisoitu potilaslähtöisyyden puutteesta (esim. Mattila ym. 2013).

Tässä esitelmässä tutkimme keskusteluanalyysin avulla potilaan keinoja vaikuttaa lääkärinkiertojen osallistumiskehikkoon (ks. Goffman 1981, Goodwin & Goodwin 2004) niin, että he pääsevät mukaan keskusteluun aktiivisiksi osallistujiksi. Keskitymme tilanteisiin, joissa keskustelun polttopiste on medikaalisen henkilökunnan välillä tai osallistujaroolit ovat avoimet. Potilaan keinot liittyvät yleensä meneillään olevaan keskusteluun tai fyysiseen tilanteeseen, mutta potilas voi tuoda keskusteluun myös uuden topiikin. Osoitamme esimerkkien avulla, kuinka potilaat hyödyntävät vuorovaikutustilanteen sekventiaalista ja multimodaalista jäsentymistä tuodakseen omia näkökulmiaan osaksi keskustelua. Tätä tietoa voidaan soveltaa kehitettäessä sairaalan vuorovaikutuskäytänteitä potilaslähtöisempään suuntaan.

Lähteet:

Goffman, E. 1981: *Forms of talk*. Oxford: Blackwell.

Goodwin, C & Goodwin, M. H. 2004: Participation. A. Duranti (toim.): *A companion to linguistic anthropology*. Malden, MA: Blackwell.

Koikkalainen, P. & Rauhala, L. 2013: Potilaslähtöisyys – uhka vai mahdollisuus? *Tutkiva Hoitotyö* 11(2): 44–46.

Mattila, E., Leino, K., Collin, P. & Sand, J. 2013: Lääkärinkierro tutkimuskirjallisuuden valossa. *Duodecim* 129: 2605–2611.

Peräkylä, A., Ruusuvoori, J. & Lindfors, P. 2007: What is patient participation? Reflections arising from study of general practice, homeopathy and psychoanalysis. S. Collins et al. (toim.), *Patient participation in health care consultations*. Maidenhead: Open University Press.

Ope mulla on kysymys vielä! – S2-puhujat kysyjinä matematiikan oppitunneilla

Niina Lilja, Tampereen yliopisto

Tarkastelen tässä esitelmässä S2-oppilaiden aloittamia kysymyssekvenssejä matematiikan oppitunneilla. Aineistoni on pitkittäinen: se on kerätty yhden S2-oppijoista koostuvan ryhmän luokkahuonevuorovaikutuksesta kahden lukuvuoden aikana (2013 - 2015) ja koostuu 61 matematiikan oppitunnista. Opiskelijat ovat peruskoulun yläluokkia suorittavia nuoria maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet Suomeen oppivelvollisuusiän loppupuolella. Analysoin, millaista muutosta opiskelijoiden kysymysten kielellisessä ja kehollisessa muotoilussa tapahtuu ajan kuluessa, ja erittelen, miten he sovittavat kysymyksensä osaksi luokkahuoneen toiminnallista ja sekventiaalista etenemistä.

Analyysissa korostuvat havainnot siitä, että kielenkäyttöä matematiikan oppitunneilla luonnehtivat oppiaineelle tyypilliset diskurssikäytänteet, jotka ovat yhteydessä siihen, mitä on mahdollista ja tarkoituksenmukaista kysyä ja miten kysymykset on muotoiltava. Matematiikan tunneilla luokkahuoneen taulu (liitu- tai tussitaulu) on keskeinen materiaallinen resurssi, johon melkein kaikki luokkahuoneen puhe jollakin tavoin kytkeytyy (ks. myös Greiffenhagen 2014). Esitän analyysissani, että matematiikan oppituntien kontekstissa olennainen osa vuorovaikutuskompetenssin kehittymistä onkin oppia viittaamaan taululla näkyviin teksteihin ja tehtäviin monipuolisilla ja ennen kaikkea täsmällisillä kielellisillä ja kehollisilla keinoilla. Tärkeä kysymysten esittämiseen liittyvä seikka on niiden ajoitus: ajan kuluessa oppilaat oppivat ajoittamaan kysymyksensä sekä sekventiaalisesti että toiminnan näkökulmasta täsmällisemmin. Täsmällisempi ajoitus on yhteydessä siihen, että kysymykset ovat yksiselitteisempiä ja osoittavat tarkemmin sen, millaista tietoa ne hakevat.

Pohdin analyysissa tekemiäni havaintoja suhteessa aikaisempaan tutkimukseen vuorovaikutuskompetenssin kehittymisestä (esim. Pekarek-Doehler ja Pochon-Berger 2015) ja nostan lyhyesti esiin ajatuksen siitä, mitä uutta tällainen soveltavan keskusteluanalyysin näkökulma voi tuoda kielen oppimisen tutkimukseen.

Lähteet:

Greiffenhagen, Christian 2014. The materiality of mathematics: presenting mathematics at the blackboard. *The British Journal of Sociology*, 65 (3), 502 – 528.

Pekarek-Doehler & Pochon-Berger 2015: The development of interactional competence: evidence from turn-taking organization, sequence organization, repair organization and preference organization. Teoksessa T. Cadierno and S. W. Eskildsen (toim.): *Usage-Based Perspectives on Second Language Learning*. Mouton de Gruyter, 233–268.

Kokemuksellinen kertomus kirjallisuustieteessä ja keskustelunanalyysissa

Hanna Rautajoki, Tampereen yliopisto

Tutkimukseni on osa Akatemian konsortiohanketta *The Literary in Life* (Pi Mari Hatavara, UTA), joka tutkii kirjallisuuden ja arkielämän rajankäyntiä. Projektissa oletetaan näiden kahden välille kaksisuuntainen liike, jonka puitteissa kirjallisuuden kerrontamuodot jatkuvasti pohtivat, käyttävät ja muokkaavat sosiaalista elämää. Omassa tutkimuksessani keskityn niihin menetelmiin ja prosesseihin, joiden avulla affektiiivista kokemusta kommunikoidaan ja välitetään muille. Käytän työssäni keskustelunanalyysia kirjallisuustutkimuksen olettamusten kriittiseen tarkasteluun, erityisesti niiltä osin kuin narratologista teoriaa aletaan soveltaa arkielämän tarinankerronnan jäsentämiseen. Keskeinen lähtökohta tutkimuksessani on Monika Fludernikin käännteentekevä luonnollisen narratologian teoria ja sen 'experientiality' (kokemuksellisuus) käsite, joka esittää, että minkä tahansa tarinankerronnan olennaisin piirre on kokemuksen välittäminen muille. Tämä välittäminen kuvataan teorian mukaan aina kehollisen ihmistietoisuuden näkökulmasta, ja keskinäisen ymmärtämisen perustana (niin tarinankerronnassa kuin sen vastaanottamisessa) toimivat arkielämässä opitut luonnolliset kognitiiviset parametrit. Tutkimukseni havainnollistaa, ettei kokemuksellista tarinankerrontaa sosiaalisen elämän tilanteessa ole kovin mielekästä jäsentää kognitiivisena ymmärtämisen prosessina vaan intersubjektiivisena toiminnallisena prosessina, johon liittyy toimijoiden keskinäistä asemoitumista, intentioita ja päämääriä. Keskustelunanalyyttinen tarkastelutapa radikalisoi luonnollisuuden ja osoittaa, että luonnollisesti tapahtuvassa toimintatilanteessa kokemuksen ymmärtämättömyys voi olla täysin tahallista ja tarkoituksenmukaista. Tunnistettavuudella operoiminen on keskeistä sekä kirjallisuuden että arkielämän kommunikaatiossa, mutta sosiaalisen toiminnan alueella tulkintaprosesseja määrittää olennaisella tavalla osallistujien refleksiivinen intentionaalisuus, joka tulee huomioida, kun narratologian käsitteitä sovelletaan arjen tarinankerrontaan.

Lähteet:

Bamberg, Michael G. W. 1997. Positioning between structure and performance. *Journal of Narrative and Life History*, 7, 335-342.

Fludernik, Monika 1996. *Towards a 'Natural' Narratology*. London: Routledge.

Rautajoki, Hanna (in progress). *Story More Real than Reality: The Interactional Organization of Experientiality*.

Schegloff, Emanuel A. 1997. Narrative Analysis' 30 Years Later. *Journal of Narrative and Life History* 7:1-4, 97-106.

Perjantai 17.2.

Sessio 4 (8.30—9.45)

Keskustelunalyysin soveltaminen afasiaterapian vaikuttavuuden arvioimiseen

Asta Tuomenoksa & Anu Klippi, Helsingin yliopisto

Keskustelunalyysi on perusluonteeltaan komparatiivista (Haakana ym. 2009). Perinteisesti vertailua on tehty esimerkiksi erilaisten vuorovaikutustilanteiden välillä (esim. institutionaalinen vs. arkikeskustelu) tai tarkasteltu puhujia, joilla on erilainen kielellinen kompetenssi. Esimerkki jälkimmäisestä on afasiakeskustelu, jossa ainakin yhdellä keskustelijalla on sairastumisen seurauksena afasia eli aikuisiän kielellinen häiriö. Tutkimustietoa afasiakeskustelun ominaispiirteistä on hyödynnetty muun muassa vuorovaikutuskeskeisen afasiaterapian kehittämisessä (Wilkinson 2015). Sen lähtökohtana on aineistolähtöisesti tunnistaa arkikeskustelua haittaavia ja toisaalta tukevia vuorovaikutuskäytänteitä, ja terapiassa keskitytään toimivien käytänteiden löytämiseen ja vahvistamiseen. Vuorovaikutuskeskeisen terapian vaikuttavuutta on tutkittu analysoimalla arkikeskustelunäytteitä ennen ja jälkeen terapian sekä laadullisesti että kuntoutuksen kohteena olleita vuorovaikutusilmiöitä kvantifioimalla (Beeke ym. 2015).

Esityksessämme pohdimme keskustelunalyysin sovellettavuutta afasiaterapian vaikuttavuuden tutkimiseen, silloin, kun kuntoutuksen kohteena ei ole vuorovaikutuskäytänteet, vaan afaattisen ihmisen kielelliset toiminnot (nk. häiriökeskeinen lähestymistapa). Tuolloin tavoitteena on selvittää, yleistyykö puheterapiassa tehty kielellinen harjoittelu tutkittavien arkikeskusteluun eli arvioidaan kuntoutuksen ekologista validiteettia. Keskeiseksi tutkimuskysymykseksi nousee esimerkiksi se, mitkä vuorovaikutusilmiöt valitaan tarkastelun kohteeksi. Aiemmissa tutkimuksissa on esitetty, että häiriökeskeisen afasiaterapian vaikuttavuus tulisi arkikeskustelussa ilmetä korjausta aiheuttavien ongelmakohtien laadullisena muutoksena kuntoutetun kielellisen toiminnan mukaisesti (Perkins ym. 1999) ja että esimerkiksi parantuneen sananlöytämisen myötä korjaustoiminnan tarve vähenisi (Herbert ym. 2012).

Esityksessämme tarkastelemme näitä näkökohtia vaikea-asteisen afasian viitekehyksessä. Aineistoesimerkkimme ovat tutkimusprojektista, jossa tutkitaan intensiivisen puheterapiamenetelmän vaikuttavuutta kroonisesti afaattisilla ihmisillä. Arkikeskustelunäytteitä on kerätty neljänä eri ajankohtana vajaan viiden kuukauden aikana.

Lähteet:

Beeke, S., Beckley, F., Johnson, F., Heilemann, C., Edwards, S., Maxim, J., & Best, W. (2015). Conversation focused aphasia therapy: Investigating the adoption of strategies by people with agrammatism. *Aphasiology*, 29(3), 355-377.

Haakana, M., Laakso, M., & Lindström, J. (Eds.). 2009. *Talk in interaction. Comparative dimensions*. Helsinki: Finnish Literature Society.

Herbert, R., Best, W., Hickin, J., & Howard, D. 2012. *POWERS Profile of word errors and retrieval in speech*. Guildford, Surrey, UK: J&R Press.

Perkins, L., Crisp, J., & Walshaw, D. 1999. Exploring conversation analysis as an assessment tool for aphasia: The issue of reliability. *Aphasiology*, 13(4), 259-281.

Wilkinson, R. (2015). Conversation and aphasia: Advances in analysis and intervention. *Aphasiology*, 29(3), 257-268.

Toisen asemaan asettumisen vaikeus lievästi autististen varhaisnuorten keskusteluissa

Mari Wiklund, Helsingin yliopisto

Autististen henkilöiden on tunnetusti vaikeaa asettua toisen asemaan. Täten heidän on myös vaikeaa ymmärtää toisten mielentiloja ja vuorovaikutuksellisia intentioita sekä tehdä päätelmiä niiden perusteella (Cummings 2009: 57). Vaikeus asettua toisen asemaan näkyy siksi myös keskustelun tasolla. Autististen henkilöiden on esimerkiksi vaikeaa ymmärtää vuorovaikutuksen implisiittisiä vihjeitä, heillä on taipumusta ymmärtää asiat kirjaimellisesti, ja heidän puheensa saattaa poukkoilla aiheesta toiseen (Cummings 2009; Lehtinen 2012; Lewis ym. 2008; Martin & McDonald; Wiklund 2016). He saattavat myös vastata kysymykseen tarpeettoman yksityiskohtaisesti tai sitten vastata vain siihen, mitä heiltä kirjaimellisesti on kysytty. Myös aiheen vierestä vastaaminen on tavallista (Hale & Tager-Flusberg 2005). Lisäksi huumorin ja kielikuvien ymmärtäminen sekä puheaktien tuottaminen annetun vihjeen perusteella voi olla heille vaikeaa (Lewis ym. 2008; Emerich ym. 2003), eivätkä he välttämättä osaa tehdä kontekstisidonnaisia päätelmiä mielentiloja kuvaavista verbeistä (Dennis ym. 2001).

Tässä esitelmässä tarkastelen toisen asemaan asettumisen vaikeutta keskustelun näkökulmasta lievästi autististen varhaisnuorten keskusteluissa. Toisin sanottuna pyrin nostamaan esiin erilaisia esimerkkejä siitä, kuinka toisen asemaan asettumisen vaikeus konkreettisesti heijastuu autististen henkilöiden vuorovaikutukseen. Toisaalta tuon esille myös tapauksia, jotka osoittavat, että vaikka toisen asemaan asettuminen on autistisille henkilöille yleisesti ottaen vaikeaa, toisinaan he kuitenkin pystyvät siihen. Koska toisen asemaan asettumisen vaikeus on yksi autismin keskeisiä oireita, on siihen liittyvien vuorovaikutuksellisten ilmiöiden tuntemus tärkeää mm. autististen henkilöiden kuntoutuksen ja opetuksen kannalta.

Aineisto tulee autenttisista kuntoutuskeskusteluista, joissa suomen- ja ranskankieliset 11–13-vuotiaat lievästi autistiset pojat keskustelevat toistensa ja kuntouttajiensa kanssa erilaisista arkielämänsä liittyvistä aiheista, kuten esimerkiksi koulukiusaamisesta. Tutkitun aineiston kesto on yhteensä noin kolme tuntia. Metodologisesti tutkimus nojautuu keskusteluanalyysiin.

Avusteisesti tuotettujen etujäsenten ennakoiminen

Irina Savolainen, Helsingin yliopisto

Avusteisesti tuotettu vuoro tarkoittaa vuoroa, jota ei tuoteta luonnollisella puheella vaan kommunikoinnin apuvälineellä. Yleensä puhuva kumppani tuottaa avusteisissa keskusteluissa enemmän etujäsenen kaltaisia vuoroja kuten kysymyksiä tai metavuorovaikutuksellisia vihjeitä ja puhevammaisen kumppani on vastaajan roolissa (mm. Clarke & Wilkinson 2008). Aineistossani puhevammaiset lapset ja nuoret tuottavat kuitenkin lukuisia etujäseniä ja keskustelijat luonnehtivat itse keskustelujaan sujuviksi. Väitöskirja-aineistossani on 42 avusteista arkikeskustelua, jossa puhevammaiset lapset ja nuoret keskustelevat erilaisten puhuvien kumppanien kanssa.

Puhuvien keskusteluissa vastaanottaja ennakoi omaa vuoroaan puhujan vuoron aikana suunnittelemalla oman vuoronsa sisältöä ja tarkkailemalla mahdollista vuoron vaihtoon sopivaa kohtaa (Sacks ym. 1974). Tarkastelen esityksessäni muutamia sekvenssejä, joissa avusteinen kommunikoija ennakoi vuoroaan erilaisin multimodaalisin keinoin ja tuottaa sen jälkeen etujäsenen kommunikointikansiolla tai digitaalisella kommunikointijärjestelmällä. Tarkastelun kohteena on näiden ennakoivien multimodaalisten toimintojen ajoittaminen ja puhuvien kumppanien toiminta vuorojen mahdollisessa siirtymätilassa.

Kuten puheella tuotetut myös avusteiset keskustelut ovat kontekstinsa muovaamia ja kontekstia uudistavia, puhujat vaihtuvat vuorotellen ja vuoroilla on tunnistettavia toimintoja (Pilesjö 2013). Kommunikoinnin apuväline vaikuttaa kuitenkin avusteisen keskustelun rakentumiseen, joka myös korostaa puhuvan keskustelukumppanin toiminnan ja multimodaalisten resurssien merkitystä. Erilaisuutensa vuoksi avusteisen keskustelun tutkiminen on soveltavaa tutkimusta, mutta avusteisen keskustelun luokittelu viestinnällisesti haasteellisten vuorovaikutustilanteiden (kuten afasiakeskustelut) soveltavaksi tutkimukseksi ei ole yksiselitteistä.

Lähteet:

Clarke, M., & Wilkinson, R. 2008. Interaction between children with cerebral palsy and their peers 1: Organizing and understanding VOCA use. *AAC: Augmentative & Alternative Communication*, 23(4), 336-348.

Pilesjö, M. 2013. On the use of bodily action and vocalizations as resources and methods when claiming and completing turns in aided interaction. In N. Noren, C. Samuelsson & C. Plejert (Eds.), *Aided communication in everyday interaction*, 59-94. Guildford: J&R Press.

Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.

Sessio 5 (10.15—11.30)

Viive ja vuorovaikutuksen häiriöt videovälitteisessä elintapaohjauksessa

Sakari Ilomäki, Tampereen yliopisto

Videoneuvotteluteknologiaa hyödyntämällä terveystalvveluja voidaan tarjota sekä harvaan asutuilla alueilla asuville että erilaisista syistä ”kotiin sidotuille” henkilöille. Teknologiset ongelmat, kuten viiveaika, voivat kuitenkin aiheuttaa tyytymättömyyttä tarjottuun hoitoon ja vuorovaikutuksen kulun häiriöitä. Viiveaika muuttaa sitä *milloin* osallistujat kuulevat toistensa vuorot, mikä voi aiheuttaa tarkoituksettomia keskeytyksiä, tarpeettomia vuorojen uudelleenmuotoiluja ja erilaisten palautevuorojen vääristyneitä ajoituksia. Vaikka osallistujat voivat käyttää viiveen eksplikoimista keinona vuorovaikutuksen ongelmien selittämiseen ja niihin liittyvän moraalisen ongelmallisuuden vähentämiseen, ei heille aina ole selvää, kumpuavatko vuorovaikutuksen häiriöt sosiaalisista vai teknisistä syistä. Tarkastelen työssäni sitä, miten viiveen aiheuttamat ilmiöt näkyvät videovälitteisessä (VV) elintapaohjausryhmän vuorovaikutuksessa ja miten niitä hallitaan.

Tutkimusten mukaan VV-elintapaohjaus voi olla yhtä tehokasta kasvokkaiseen verrattuna. Suomessa kokemukset VV-elintapaohjausta ovat olleet jopa positiivisempia kuin kasvokkaisesta, ja osallistujat ovat kokeneet saavansa sosiaalista tukea enemmän VV-ryhmissä. Teknologiset ongelmat on kuitenkin nostettu esiin negatiivisina tekijöinä. (Laitinen ym. 2010.)

Tutkin viiveen vaikutusta vuorovaikutuksen kulkuun ja viiveen hallintaa ravitsemusterapeutin aloittamissa kysymys-vastaus-palautte-sekvensseissä. Aineistoni koostuu tyyppin 2 diabeteksen riskiryhmään kuuluville henkilöille suunnatusta videovälitteisestä elintapaohjauksesta. Analysoitavia ryhmiä on kolme ja niihin osallistuu ryhmästä riippuen 4–8 osallistujaa. Tutkimusmenetelmänä on keskustelunanalyysi.

Vaikka viive aiheuttaa vuorovaikutuksen kulun ongelmia, eivät sen vaikutukset ohjaustoiminnalle ole välttämättä pelkästään haitallisia. Esimerkiksi viiveen aikaansaamat uudelleenmuotoilut voivat tarjota vuorovaikutuksellisia tiloja ongelmallisten asioiden käsittelyyn. Videovälitteisyys muokkaa ohjausvuorovaikutusta erilaisilla vaikeasti ennakoitavilla tavoilla, joiden ymmärtäminen tarjoaa mahdollisuuksia ohjauskäytäntöjen kehittämiseen.

Lähteet:

Laitinen, J., Korhikangas, E., Alahuhta, M., Keinänen-Kiukaanniemi, S., Rajala, U., Timonen, O., Jokelainen, T., Keränen, A-M., Remes, J., Ruokonen, A., Hedberg, P., Taanila, A., Husman, P., Olkkonen, S. 2010. Feasibility of videoconferencing in group counselling. *International Journal of Circumpolar Health* 69:5, 500–511.

Konfrontointi elintapaohjausryhmän jäsenten välillä

Aija Logren & Johanna Ruusuvuori, Tampereen yliopisto
Jaana Laitinen, Työterveyslaitos

Tässä esitelmässä kuvaamme, miten konfrontoiva vastausvuoro rakentuu siten, että sillä osoitetaan kokemuksen ymmärtämistä tai jakamista samalla kun haastetaan edellisessä vuorossa ilmaistuja oletuksia. Ammatillaiset käyttävät haastamista suunnitelmallisesti ohjauskeskusteluiden työvälineenä (esim. Weiste 2015). Ryhmäkeskusteluissa myös ryhmän jäsenet voivat haastaa toistensa puheenvuoroja. ja se voi joko tukea tai haitata institutionaalisia tavoitteita.

Analysoimme toimintajaksoja, joissa elintapaohjausryhmän jäsenet konfrontoivat toistensa esittämiä arvioita tai väitteitä. Esitämme, että konfrontoiva vastausvuoro muotoillaan yhdistämällä eri- tai samanmielisen, eri- tai samanlinjaisen sekä affilioivan vastaamisen käytänteitä jäsenyteenin tavoin. Tiedollisesti samanmielinen vuoro vahvistaa edeltävän vuoron episteemisen kannan (Heritage & Raymond 2005, Stivers, Mondada & Steensig 2011). Samanlinjainen vuoro myötäilee edeltävää vuoroa rakenteellisella tasolla mukautumalla ehdotettuun toimintaan ja siihen liittyviin vuorovaikutuksellisiin rooleihin. Affilioiva eli emotionaalisesti samanmielinen vuoro tukee edeltävässä vuorossa ilmaistua affektiivista asennoitumista ja preferenssiä. (Stivers, Mondada & Steensig 2011, Steensig 2012.) Konfrontoiva vuoro voidaan muotoilla näiden kolmen vastaamiskäytännön yhdistelmänä siten, että synnytetään ja ylläpidetään yhteisesti muotoutuvaa ymmärrystä ja kokemuksen jakamista sekä vältetään konfliktia, samalla kun haastetaan edellisessä vuorossa ilmaistua episteemistä asennoitumista.

Tutkimusaineistona on 33 tuntia videoituja ryhmäkeskusteluja ravitsemusterapeutin ohjaamasta elintapainterventiosta. Ryhmä oli suunnattu työikäisille, joilla oli todettu korkea riski sairastua 2-tyyppin diabetekseen. Analyysimenetelmänä käytämme keskusteluanalyysia. Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää millaisin tavoin ryhmän jäsenet osallistuvat ohjauskeskusteluihin, ja millaisia vaikutuksia sillä voi olla asennoitumisen ja reflektoinnin muotoutumiseen.

Lähteet:

Heritage, John; Raymond, Geoffrey 2005. The terms of agreement: Indexing epistemic authority and subordination in assessment sequences, *Social Psychology Quarterly*, vol. 68.

Steensig, Jakob 2012. Conversation Analysis and Affiliation and Alignment. *The Encyclopedia of Applied Linguistics*.

Stivers, Tanya; Mondada, Lorenza; Steensig, Jakob 2011. *The morality of knowledge in conversation*. Cambridge, Cambridge University Press.

Weiste, Elina 2015 Describing therapeutic projects across sequences: Balancing between supportive and disagreeing interventions, *Journal of Pragmatics*, vol. 80.

Keskustelunanalyyttisten havaintojen soveltaminen teoreettiseen keskusteluun

Mika Simonen, Helsingin yliopisto

Selvitin väitöskirjassani, miten haastattelijat ja haastateltavat organisoivat toimintakyvyn arviointihaastattelun. Tutkimuksen aineistona oli 57 videoitua haastattelua, joista löydettyjä keskustelunanalyyttisiä havaintoja on julkaistu erillisissä artikkeleissa. Sovelsin keskustelunanalyyttisiä havaintojani teoreettiseen keskusteluun väitöskirjani yhteenvedossa.

Tässä esityksessä raportoin soveltamisen tuloksia. Teoreettinen keskustelu liittyi toimintakyvyn arvioinnin teoreettiseen malliin, jossa toiminnanvajausta nähdään muodostuvan suhteessa rooleihin tai tehtäviin. Esimerkiksi vaikeudet opettajan roolissa viittaavat jonkinlaiseen toiminnanvajauteen. Malli ei kuitenkaan näytä huomioivan kaikkia puhujille merkityksellisiä rooleja.

Väitöskirjan keskustelunanalyyttisten havaintojen mukaan haastattelutilanne mahdollistaa Garfinkel & Sackin ajatuksia mukaillen puhujille rajattomasti indeksikaalisia rooleja. Kun haastattelukysymys koskee vieraan kanssa toimimista, voi haastattelija auttaa vastauksen tuottamista esittelemällä itsensä vieraana henkilönä. Silloin haastattelija tarjoaa vieraan roolia itselleen ja myös haastateltavalle. Erilaisten roolien rajattomuus tuottaakin teorialle ongelmia. Millaista vaikeutta vieraan rooliin pitäisi liittyä, jotta voitaisiin puhua toiminnanvajaudesta.

Sessio 6 (12.30—13.20)

Samassa sykkeessä - kehollinen näkökulma yhteismusisointiin koulun musiikintunnilla

Johanna Paalanen, Helsingin yliopisto

Esitelmässä kuvataan ja tarkastellaan koulun musiikintunnin musisointijaksoja ja niissä erityisesti opettajan multimodaalisia keinoja ohjata koko ryhmää musisoimaan yhtä aikaa. Opetusryhmän osallistaminen musisointiin on opettajan toiminnassa ensisijaista, ja sekä opettajan kehollinen että kielellinen toiminta mukautuvat musiikin sykkeeseen.

Väitöskirjatutkimukseni edustaa luokahuonevuorovaikutuksen ja multimodaalisen vuorovaikutuksen tutkimusta. Musiikin ryhmäopetus on kummallakin alalla uusi tutkimuskohde. Tutkimukseni aineisto koostuu neljässä eri koulussa videoiduista lukion musiikin 1. kurssin oppitunneista, joista suurin osa sisältää koko opetusryhmän yhteismusisointia erilaisin soittimin ja laulaen.

Koulun musiikintunnin yhteismusisointitilanne poikkeaa tavanomaisesta luokahuonevuorovaikutuksesta: kielellinen vuorovaikutus on sekventiaalista ja perustuu vuorotteluun, kun taas musisointi - kuten kehollisen toiminnan muodot yleensäkin - on luonteeltaan synkronista. Fenomenologian näkökulmasta voidaan sanoa, että yhdessä musisointi vaatii osallistujien uppoutumista jaettuun ajalliseen, usein rytmiseen, kehykseen, ja musiikillisessa vuorovaikutuksessa intersubjektiivisuus syntyy musisoivien kehojen ja niiden tuottamien äänten koordinaatiosta (Black 2014).

Yhteisen sykkeen saavuttamisessa on kyse synkronoitumisen ilmiöstä, josta mm. antropologian ja sosiaalipsykologian alalla käytetään nimitystä *entrainment* (Clayton, Sager & Will 2004). Tutkimusaineistosta voi havaita, että musisointijakson aikana opiskelijat mukautuvat musiikin, opettajan ja toistensa rytmiin, mitä tarkastelen oppimisena. Opettajan multimodaalinen toiminta kutsuu opiskelijat ryhmän osallistumaan intensiivisesti yhteismusisointiin, ja kehollisten keinojen väliin liioittelevakin käyttö näyttää edistävän yhteen rytmittymistä vuorovaikutuksessa (Keevallik 2010). Musisoimisesta saa välitöntä, moniaistista palautetta, ja voidaan ajatella että se mahdollistaa musisoijassa kehollisen toimijuuden kokemuksen.

Lähteet:

Black, S. 2014. The intersubjective space-time of a Zulu choir/HIV support group on global perspective. *Social Semiotics* 24:4, 381-401

Clayton, Sager & Will 2004. In time with the music: The concept of entrainment and its significance for ethnomusicology. <http://www.open.ac.uk/Arts/experience/InTimeWithTheMusic.pdf>

Keevallik, L. 2010. Bodily quoting in dance correction. *Research on Language and Social Interaction* 43(4), 1–26.

Leipomoon astuminen: vuorovaikutuksellisen tilan muodostaminen ja asiointitilanteen projisoiminen

Kimmo Svinhufvud, Katariina Harjunpää & Lorenza Mondada, Helsingin yliopisto

Keskustelunavauksia on tutkittu paljon esimerkiksi puhelinkeskusteluissa, jotka alkavat puhelimen soidessa. Mutta milloin vuorovaikutus alkaa kasvokkainkeskustelussa? Millaisia multimodaalisia käytänteitä avaukseen sisältyy? Esityksemme käsittelee näitä kysymyksiä keskustelun institutionaalisten vuorovaikutustilanteiden avauksiin leipomoissa.

Clark ja Pinch (2010: 141) toteavat, että “melkein kaikkialla läsnäoleva oletus on, että myyjän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus alkaa siitä hetkestä, kun heidän välinen suullinen puheensa alkaa.” Tässä esityksessä keskitytään kuitenkin siihen, mitä tapahtuu jo tätä ennen, silloin, kun asiakas ottaa ensimmäiset askeleensa myymälässä. Esityksessä tarkastellaan asiointivuorovaikutusta leipomoissa Suomessa, Ranskassa, Saksassa ja Sveitsissä. Aineisto on kerätty laajan vertailevan hankkeen osana, ja se on analysoitu multimodaalisen keskusteluanalyysin avulla. Tavoitteena on ollut hahmottaa avausten vuorovaikutuksellinen, spatiaalinen ja materiaallinen järjestyneisyys.

Huomio on asiointivuorovaikutuksen ensimmäisissä hetkissä, paljolti ennen kuin yhtään suullista vuoroa on tuotettu. Tarkasteltavana on, miten asiakkaat astuvat leipomon fyysiseen tilaan sekä miten katsetta ja kehon asentoa käytetään yhteisen vuorovaikutuksellisen tilan (Mondada 2009) muodostamisessa. Erityinen huomio on siinä, miten asiakas asemoi itsensä leipomon tilassa, joko suuntaamalla huomionsa tiettyihin tuotteisiin tai projisoimalla ”katselemista”. Nämä valinnat ennakoivat myös tulevan pyynnön luonnetta.

Esityksessä tarkastellaan myös, miten myyjä käyttää sijaintiaan ja liikkeitään tilassa hallinnoidakseen sitä, miten hän on asiakkaan käytettävissä. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten myyjä orientoituu asiakkaaseen kategorisoimalla tämän esimerkiksi vakioasiakkaaksi tai uudeksi asiakkaaksi tai asiakkaaksi, joka tietää tai ei tiedä, mitä haluaa. Se, miten osallistujat muodostavat jaetun vuorovaikutuksellisen tilan, tuo näkyviin asiointitilanteen intersubjektiiivista, toiminnallista perustaa jo ennen puhetta.

Lähteet:

Clark, C., & Pinch, T. 2010. Some major organisational consequences of some ‘minor’, organised conduct: Evidence from video analysis of pre-verbal service encounters. – N. Llewellyn & J. Hindmarsh (toim.), *Organisation, interaction and practice*, 140–171. Cambridge: Cambridge University Press.

Mondada, L. 2009. Emergent focused interactions in public places: A systematic analysis of the multimodal achievement of a common interactional space. *Journal of Pragmatics* 41, 1977–1997.